

Prof. dr. sc. Lino Veljak

redoviti profesor u trajnom zvanju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Lučića 3. HR-10000 Zagreb

lveljak@ffzg.hr

Recenzija rukopisa Zorana Dimića pod naslovom **Političke životinje i zveri i s**
podnaslovom **O Aristotelovom zasnivanju politike**

Opseg rukopisa: 119 stranica kompjutorskog ispisa

Kategorizacija rukopisa: Naučna monografija

Prema standardnim klasifikacijama Aristotelove (ili aristotelovske) praktičke filozofije ili praktičkog znanja, onoga znanja koje je usmjereno na valjano djelovanje, ova se dijeli na etiku (koja tematizira pojedinačno valjano činjenje), ekonomiku (znanje o valjanom upravljanju kućnim domaćinstvom) i politiku (znanje o valjanom vođenju zajedničkih poslova koji se odnose na polis). Dok se u dosadašnjim interpretacijama, istraživanjima i aktualizacijama aristotelovske praktičke filozofije etici i politici pridavala primjerena pozornost, dotle je ekonomika ostajala na marginama istraživačkih i misaonih interesa, što je među ostalim rezultiralo i idejom obnove praktičke filozofije (Hennis i dr.) koja se u konačnici svodila na neplodno moraliziranje politike.

Zoran Dimić, već danas jedan od najznačajnijih filozofa u Srbiji (ali i u regiji) krenuo je drugim putem. U svojoj rekonstrukciji Aristotelove filozofije politike on sferu politike utemeljuje na ekonomici, polazeći od zasnivanja civilizacije u razdoblju neolitske revolucije koje je bilo determinirano pripitomljavanjem biljaka i životinja (Dimić s dobrim razlozima koristi termin domestikacija). Argumentirano dokazujući kako do presudne promjene u neolitskoj revoluciji, na temelju koje se oblikovala civilizacija, nije došlo zbog toga što su u period te revolucije pripitomljene određene divlje životinje i biljke, već zbog toga što je jedna životinja (ljudska životinja) pripitomila druge životinje i biljke. Nasuprot uobičajenog razumijevanja domestikacije kao procesa u kojemu ljudi podređuju životinje i biljke svojim interesima, autor dokazuje kako se proces nastanka čovječanstva i civilizacije može objasniti tek ako se shvati da domestikacija nije bila jednosmjernan već višedimenzionalan proces, u kome su ljudska životinja i druge životinje i biljke istovremeno bile i subjekt i objekt pripitomljavanja i domestikacije (koju on tumači kao u-dom-ljavanje). Upravo se ljudskim udomljenjem, prelaskom na sjedilački način života može objasniti zašto politiku nisu najprije ustanovile divlje životinje već jedna u naznačenom identitetu subjekta i objekta pripitomljena životinja, dakle zašto politika nije plod bilo kakvih zvijeri već je ona ljudsko djelo.

Autor ove izvorne znanstvene monografije postavio je sebi tri temeljne zadaće: pored već spomenutog istraživanja uloge domestikacije u procesu uspostavljanja ekonomije domaćinstva i

kasnije pojavi političke prakse u zajednici, dakle u procesu nastajanja ljudskog svijeta, on je ponudio jedno sistematično tumačenje znamenite Aristotelove sintagme *politikon zōon*, te propitao smisao i svrhu filozofije politike, odnosno dao odgovor na pitanje komu ili čemu filozofija politike ima služiti. Mora se reći da je sve tri zadaće autor ispunio na izvanredan način, služeći se pri tom i rezultatima interdisciplinarnih istraživanja (u širokom rasponu od evolucijske biologije do arheologije), ali sintetizirajući te rezultate u ključu filozofijske refleksije.

Posebno valja naglasiti Dimićevo preispitivanje smisla i svrhe filozofije politike. Polazište tu predstavlja Aristotelovo poimanje politike, na temelju čega on pita: Komu i čemu zapravo filozofija politike služi? Je li filozofija politike, kako je to zamišljao Platon, zaista valjan obrazac prema kojemu se oblikuje politička praksa u *polisu*, ili – adekvatno općem zahtjevu da politika unapređuje ljudsku zajednicu – treba tragati za drugim mogućnostima njezina smislenog prkćivanja? Aristotelov odgovor jasno slijedi iz njegova razumijevanja biti same politike i političke prakse. Budući da se politika u praksi ne odvija kao ozbiljenje neke teorijske koncepcije, pa makar ona bila i teorija ideja, već je determinirana u simbiozi, u kompleksnom djelovanju mnoštva pojedinaca i političkih skupina, dakle, u formi stanovite političke borbe, filozofija politike ne može biti primjerena političkoj praksi ukoliko tu činjenicu ne uzima u obzir. Odatle jasno slijedi način na koji smo skloni razumijevati bit ovog područja filozofije: u središtu filozofije politike očigledno leži spor koji konstituira svaku političku praksu i svaki politički poredak, pa otuda onda i nju sâmu. To je ujedno i ključni razlog zbog kojega politički poredak načelno nikada ne može biti stabilan, te ga zbog toga treba shvatiti u skladu sa tim uvidom. Otuda je svaki doktrinarni narativ, koji se zasniva na zahtjevu ili apelu za političkom stabilnošću u jednoj zajednici, zapravo sporan i potpuno stran biti politike.

Autor tu nudi uvjerljivu argumentaciju u prilog svoje teze o načelnoj pogibljivosti čisto teorijskoga, metafizičkoga pristupa pitanju o svrsi filozofije politike (kakav je paradigmatično zastupao Platon) u današnjem svijetu. Taj pristupu osnovi želi razriješiti pitanje načelne nestabilnosti svakog političkog poretka time što će deklarirati idealnu formu političkog poretka, koja treba služiti kao stabilan uzor svakoj državi. Tko želi formulirati idealnu formu političkog poretka, svejedno je li ona demokratska, oligarhijska ili monarhistička, zapravo manipulira ljudskom instiktivnom potrebom za stabilnošću, nastalom u dugom periodu paleolita, time što nam obećava navodno ukidanje nestabilnosti svakog političkog poretka i neizvjesnosti politike. Međutim, valjano političko rješenje, ono koje je u interesu najvećeg broja građana jedne zajednice, ne treba ukidati nestabilnost, jer upravo ona štiti njihovo pravo izražavanja vlastite političke volje i autentičnog izbora oblika političkog poretka. Stoga treba pronalaziti onu mogućnost politike koja je pravedna za najveći broj ljudi, dakle, takvu politiku koja nudi jednakost za sve.

U tomu je sadržana i višestruko vrijedna autorova kritika aktualne ideologije i prakse tzv. stabilokracije. Na taj se način Aristotelova filozofija politike ispostavlja kao nadahnuće za kritičko vrednovanje onih političkih poredaka koji demokratske vrednote podređuju zahtjevu velikih sila za stabilnošću određenih zemalja i regija, čak i onda kada se cijena te stabilnosti očituje u ugrožavanju slobode medija i elementarnih ljudskih sloboda i prava. Aristotel nas današnje može poučiti kako je svrha politike koja se vodi u jednoj političkoj zajednici sadržana u

tomu da građanima donese opće blagostanje i osobnu sreću, a ne u stabilnosti poretka po svaku cijenu. Aristotel nas u svom korjenitom razmimoilaženju s Platonom može poučiti kako bi filozofija politike mogla biti korisna za građane današnjih država ne kao nekakav repozitorij iz kojega na naše konkretne političke probleme primjenjujemo nekakva univerzalna teorijska politička rješenja, već tek onda kada se njome koristimo kao pomoćnim oruđem koje nam treba omogućiti da primjereno specifičnim političkim, privrednim, kulturnim i drugim okolnostima koje vladaju u našoj zemlji zajednički tragamo za konkretnim i autentičnim političkim rješenjima koja održivo mogu unaprediti život građana u zajednici u kojoj živimo, bez obzira na to u koje političke teorije ili pravce se te iste odluke mogu svrstati. Time bi se filozofija politike direktno stavila na stranu samih građana.

Napisana (za autora standardnim) izvrsnim stilom, izvorna znanstvena monografija Zorana Dimića **Političke životinje i zveri** spada u sam vrh misaonih postignuća na planu praktičke filozofije u našim vremenima. Njezin bi se pun potencijal mogao objelodaniti ako bi se objavila i na nekom svjetskom jeziku, kada bi se pokazalo kako ova ocjena ne može biti osumnjičena za pristrasnost ili za nekakvo pretjerivanje.

U Zemunu, 20. 12. 2021.

Lino Veljak